Turbucz Dávid

Vezérkultusz és nyilvánosság.
Horthy Miklós „országlásának" húszéves jubileuma (1939–1940)

A Horthy Miklós két világháború közötti kultuszának egyik meghatározó évfordulóját vizsgáló tanulmány célja bemutatni e jubileum fontosabb jellemzőit. Elemzi a Horthyról kialakított vezérkép rétegeit, elemeit, illetőleg a tömegkommunikációs eszközök szerepét az évforduló lebonyolításában, továbbá a Horthy-kép ápolásában.

A Horthy-kultusz a két világháború között mindvégig kitüntetett szerepet játszott a szimbolikus politikában, noha a Horthy Miklós személye köré felépített vezérkultusz jelentősége változáson ment keresztül. A korszak kezdetén elsősorban a radikális jobboldal identitásának a részét képezte (Turbucz, 2009a), majd az 1920-as években a kormányzó a konszolidálódott magyar állam megtestesítőjévé vált (Turbucz, 2009b). Az 1930-as évek második felében már kifejezetten szimbolikus rendszerstabilizátorként (is) funkcionált a konszolidált stílusú, hagyományos uralkodói reprezentációra épülő vezérkultusz, amely jelentős mértékben ennek is köszönhetően ezekben az években tetőzött. Az egyre szélesebb körben terjedő szélsőséges jobboldali eszmékkel szemben – a politikai rendszerben emiatt végbement változásokon túl – meghatározó ellensúlyozó szerepet töltött be, de ennek ellenére nem vette át a német és az olasz típusú vezérkultuszok jellegét, külsőségeit (Dömötörfi, 1990; Olasz, 2007: 67–74; Szabó, 1984: 494–497).[1]

A Horthy-kultusz számos technikán keresztül töltötte be rendszerstabilizációs funkcióját. Az 1930-as évek második felében a kormányzó közszereplései, vidéki útjai, a revíziós sikereket követő bevonulásai, vagy éppen a kultuszépítés további alkalmai során Horthyt a nemzeti egység és stabilitás „élő jelképeként" mutatták be. Egy korabeli plakát azt hangsúlyozta, hogy „Ő a mi vezérünk", de e plakáton személyét – egyértelmű utalásként – összekapcsolták a kettős kereszttel és a történelmi Magyarországgal is (Dömötörfi, 1990: 23, 26). A kultuszépítés további technikái (portrék, festmények, szobrok, életrajzok, dalok, fogyasztási cikkek, az oktatott tananyag stb.) is kivétel nélkül azt sugallták, hogy a korábban megfogalmazott nemzeti célok, a vágyott szebb jövő eléréséhez kizárólag Horthy Miklós vezetésére, iránymutatására van szükség (Sakmyster, 2001: 195–197, 357). Miután a „politikai lojalitás alapvetően a nemzeti tematikával folyamatosan megcélzott és megérintett nemzeti identitásban gyökerezett", a kormányzóhoz való viszonyulás a nemzeti sorskérdésekkel, a magyarság jövőjével kapcsolatos állásfoglalásként értelmeződött a kor diszkurzív valóságában (Szabó, 2009: 85). A kultuszépítésben a fentieken túl a tömegkommunikáció játszott még különösen is meghatározó szerepet, miután közvetlen, személyes tapasztalatok hiányában, vagy ezek korlátozottsága miatt, elsősorban a tömegesen közvetített információk befolyásolták a kormányzóról alkotott képet. Hiszen a média hatásos eszköze annak, hogy „közösséggé integrálja a társadalom tagjait", megerősítse az egyének kötődését a fennálló politikai hatalomhoz, annak vizsgálatunk esetében nemzetinek nevezett értékrendszeréhez (Császi, 2002: 14, 60–70). Az állami, kormányzati propaganda így a Horthy-kultusz hatékonyságának politikai vetülete volt, miután a rendszert érő különféle kihívásokra – többek között – identitáspolitikai válaszokat (is) kellett adni (Hámori, 1997: 353, 369; Ablonczy, 2005: 480–484). A kulcskérdés ezzel kapcsolatban az, hogy a Horthy-kultusz értéktartalmának közvetítése során a média a magyar társadalom mekkora részét, s milyen csatornákon keresztül tudta elérni.

A huszadik jubileum és a média

Tanulmányomban az 1939 november közepe és 1940 március eleje közötti időszaknak a Horthy Miklós személyéhez kötődő évfordulóit, budapesti bevonulásának és a kormányzóvá választásának huszadik jubileumát, illetve névnapjának ünneplését kívánom bemutatni. Az alábbi fejezetben a média szerepét és a tömegkommunikációs eszközök

1 A vezérkultuszok elméleti vonatkozásaihoz lásd Cassirer (1997). Gyáni (2005), Romsics (2004).

által közvetített vezérkép rétegeit, azon belül egyes elemeit, sajátosságait elemzem. A vezérképnek, mint a 2–4. táblázatok jelzik, nyolc rétegét különböztettem meg. Alaprétege az első világháborús helytállása, amely a további rétegek szimbólumait is meghatározta. A kormányzót a propaganda a magyar nemzet iránymutatójaként, kormányosaként állította be, ráadásul a korszak diskurzusa szerint a nemzet és a kormányzó között rendkívül szoros kötelékek léteztek. A kultikus nyelvezet, Horthy szerepét hangsúlyozandó, sajátos időfogalmat alkalmazott, de az isteni legitimáció eszközét sem vetette el. Kiemelték a kormányzó történelmi tetteit, Horthy jelentőségének kidomborítása érdekében történelmi párhuzamokat alkalmaztak, végül olyan jelzős szókapcsolatokat, amelyek hatásosan támasztották alá, egészítették ki a fentieket.

A felesleges, zavaró ismétlések elkerülése érdekében ebben a fejezetben a vizsgált időszakot egységesen kezelem. Ezután sorra veszem a megnevezett évfordulókat, áttekintő jelleggel bemutatom a fontosabb rendezvényeiket, főbb jellemzőiket. A tanulmányban Horthy „országlásának" huszadik évfordulója alatt az 1939 ősze és 1940 tavasza közötti időszakot értem.

A vizsgált időszakban a tömegkommunikációs eszközök közül a rádiónak, a filmhíradónak és különösen is a sajtónak volt meghatározó szerepe a közvélemény formálásában. Horthy Miklós „országlásának" huszadik jubileuma elemzéséhez a korabeli filmhíradókon, a rádió híranyagán és műsorain kívül tíz, eltérő politikai orientációjú napilapot és a Pesti Hírlap képes mellékletét, a Képes Vasárnapot használtam fel. A kiválasztott napilapok közé a Magyar Nemzetiszocialista Mozgalom lapja, a Magyarság; a Milotay István által szerkesztett imrédysta Új Magyarság; a Központi Sajtóvállalat két lapja, a római katolikus klérus szócsövének tekinthető Új Nemzedék és a Nemzeti Újság; a kormányzathoz közel álló Magyarország, a Bethlen István nevével fémjelezhető 8 Órai Újság; a polgári liberális Pesti Hírlap, a Rassay Károly főszerkesztésével megjelenő liberális Esti Kurír, a magát szabadelvűnek nevező Újság, s a szociáldemokrata Népszava került (a napilapok politikai orientációjához lásd Joó, 2007: 287–293).

A vizsgált időszakban megjelent cikkek megoszlását az 1. táblázat mutatja. A cikkeket két kategóriába soroltam. A közvetlen kultuszépítés céljait az egyes napilapok kormányzóról írt vezércikkei, méltatásai, életrajzi összefoglalói, az elmúlt húsz évről adott visszatekintései szolgálták. Ezen cikkek száma 45, ami értelemszerűen kevesebb, mint azon írásoké, amelyek a vizsgált évfordulók rendezvényeiről, a kormányzó névnapjáról előzetesen, majd utólagosan, hosszabb, illetőleg rövidebb terjedelemben, az elhangzott beszédeket, köszöntéseket idézve tájékoztatták az olvasóikat. A közvetett kultuszépítés kategóriájába sorolt cikkek száma 437. Megjegyzendő, hogy e cikkek összefoglalói is gyakran tartalmaztak néhány soros méltatást. Látható, hogy a Népszava 1939-ben kizárólag a tájékoztatási feladatának tett eleget, és ezt is viszszafogottabban, viszonylag rövid terjedelemben, anélkül, hogy közvetítette volna a Horthy-kép főbb elemeit. Ezen a téren 1940-ben volt változás, amikor a vezérkép elemeinek túlnyomó része megjelent a lapban (2–4. táblázat). A Népszava, az Új Nemzedék, a 8 Órai Újság és az Esti Kurír mindegyik évforduló esetében, a Magyarság a budapesti bevonulás jubileuma, a Pesti Hírlap a kormányzó névnapja esetében az 1. táblázat adatai alapján kiszámított átlagnál kevesebb, és általában rövid terjedelmű cikket közölt a vizsgált jubileumok rendezvényeiről.[2] A többi napilapról elmondható, hogy alaposan, részletesen, viszonylag bő terjedelemben informálták olvasóikat. Jelentősnek tekinthető tartalmi, hangsúlybeli eltérés a napilapok között – a cikkek mennyiségén túl – nem mutatható ki, azt leszámítva, hogy a szélsőjobboldali lapok a külföldi sajtószemléikben elsősorban a német és az olasz sajtóra fókuszáltak, illetve Horthy diplomáciai sikerei között elsősorban a tengelyhatalmakhoz való viszony „történelmi" jelentőségét hangsúlyozták.[3]

A vezérképnek (a táblázatokban rögzített) rétegei, továbbá az e rétegeket alkotó elemek az egyes napilapokban eltérő, változó arányban jelentek meg.[4] Az ezzel kapcsolatban levonható érdemi következtetésekre a későbbiekben még utalok. Amit itt fontos megemlíteni, hogy – mint a 2–4. táblázatok is mutatják – a vezérkép egyes elemei milyen gyakorisággal fordultak elő a napisajtó cikkeiben (ezen táblázatok elkészítésekor nem tettem különbséget a két fenti típusba sorolt cikkek között), a vizsgált évfordulóknak megfelelő bontásban. Ez az érték természetesen összefügg a megjelent cikkek számával, de azzal is, hogy milyen terjedelemben idézték a lapok az ünnepi beszédeket, vagy éppen a külföldi sajtó cikkeit. Általában elmondható, hogy azon napilapokban, amelyek viszonylag kevés cikket jelen-

2 A Képes Vasárnap miután hetilap volt, a fenti kategóriák alapján nem hasonlítható össze a napilapokkal, így a Képes Vasárnap a melléklet táblázataiban nem szerepel. A kormányzóválasztás évfordulóján a lap jubileumi számot jelentetett meg.

3 Magyarság, 1940. március 1. 1.

4 Az 5–7. táblázatok az egyes napilapokban megjelent vezérkép elemeinek százalékos (egy tizedes jegyre kerekített) arányait mutatják, a 2–4. táblázatok oszlopaiban jelzett összesített értékek megoszlása alapján.

tettek meg (Új Nemzedék, 8 Órai Újság, Esti Kurír, Népszava), a vezérkép egyes elemeinek többsége átlag alatt fordult elő. A többi napilap esetében mindez kevesebb esetben mondható el. A cikkek száma és a vezérkép egyes elemeinek előfordulása között tehát kimutatható összefüggés, igaz, ezt kizárólagosnak nem nevezhetjük. Többek között azért, mert a Pesti Hírlapban 1939 decemberében, a cikkek alacsony száma ellenére a vezérkép elemeinek előfordulása nagyrészt átlag feletti volt. Azokban a lapokban, amelyekben az 1. táblázat alapján számítva a cikkek száma az átlagnál magasabb volt, a kultusz elemeinek többsége általában a 2–4. táblázatokban jelzett átlag körül vagy afelett szerepelt. Ez alól jelentősebb kivétel volt a Magyarság 1939 decemberében és 1940 február–márciusában. Az utóbbi időszakkal kapcsolatban azonban az Újságról is elmondható ugyanez.

A Horthy-kultusz által kialakított vezérkép, mint jeleztem, a két világháború között mindvégig számos rétegből épült fel. Ezek közül kitüntetett jelentőséggel jelentek meg a megelőző húsz év során elért eredmények, amelyeket a kormányzó „bölcs" és „megfontolt" „országlása" sikereiként mutattak be. Közöttük elsőként a fővezéri tevékenysége említhető, amely során a kultusz interpretációja szerint megmentette, talpra állította a nemzetet. Az 1919-es „nemzetmentés" kifejezésére szolgált a szimbolikus kezdet motívuma, amely szerint Horthynak köszönhetően a nemzet életében – a „romokból", a „káoszból", „a komor és végzetes mélységekből", tehát a lehető legnegatívabban ábrázolt közelmúltból és annak következményeiből történő „feltámadás", „szabadulás" eredményeképpen – egy minden tekintetben megújult korszak vette kezdetét.[5] Az 2. és az 5. táblázatból látható, hogy a bevonulás évfordulóján a lapok többsége a „nemzetmentés" és a kultusz időfogalmát alkotó szimbolikus kezdet motívumára helyezte a hangsúlyt (a kultusz ezen elemei így össze is kapcsolhatók), az arányaiban szintén jelentős „országépítés" mellett. A szimbolikus újrakezdésre és természetesen a „keresztény" és „nemzeti" értékrendet követő vezérre, továbbá a vezér hitére, akaratára és „szuggesztív" egyéniségére volt a magyarságnak szüksége ahhoz – olvashatjuk számtalanszor –, hogy kikerüljön a háborút követő állapotából, így többek között elérje az ország területi integritásának részleges helyreállítását.[6] Nem véletlenül vonult be tehát Horthy, az „otrantói hős" 1919-ben Budapestre, majd 1938 után a visszacsatolt városokba „az ősi mondák fehér lován".[7] Ezáltal ugyanis az Árpád vezérrel megvont szimbolikus párhuzamot érzékeltethették, erősíthették a Horthy-kultusz építői, kifejezve egyúttal, hogy Horthy Miklós vezetésével 1919 óta „honfoglalás", az elcsatolt területek visszahódítása zajlik.[8] A „nemzetmentés" és az „országgyarapítás" mellett azonban Horthy történelmi érdemei között találjuk még az ország újjáépítését; emiatt vonhattak párhuzamot Horthy, illetve Szent István és IV. Béla között, továbbá az ország katonai erejének megszervezését és – külföldi útjai során – nemzetközi tekintélyének helyreállítását is.[9] A táblázatok adatai alapján látható, hogy a történelmi párhuzamok 1939–1940-ben nem jutottak olyan hangsúlyos szerephez, aminek az lehet az oka, hogy a kultusz korai időszakában ezek alkalmazására legitimációs okokból igen nagy szükség volt, míg húsz év elteltével ezt a fajta legitimációs funkciót a kormányzónak tulajdonított tettek, eredmények töltötték be, amelyeket természetesen mindhárom évforduló során hangsúlyoztak (lásd 2–4., illetve 5–7. táblázatok). Megállapítható tehát, hogy a megjelent cikkek szerint Horthy húszéves kormányzása során az első világháború után elszenvedett nemzeti sérelmeket részlegesen orvosolták, az ország visszaszerezte elveszített nemzetközi tekintélyét, de a politikai, a gazdasági és a kulturális életet is újjászervezték. Horthy Miklós tehát *„egy új magyar világnak vetette meg az alapját"*.[10] A kultusz – jellegéből fakadóan – a korszak kétségtelen eredményeit tehát rendkívül leegyszerűsítve értékelte, azt állítva, hogy kizárólag a kormányzón, az általa biztosított politikai feltételeken, körülményeken múlt mindennek a megvalósítása.[11] Ebből logikusan következett az a megállapítás, hogy

5 Esti Kurír, 1939. november 16. 5. és december 6. 5; Magyarság, 1939. november 16. 2; Új Magyarság, 1939. november 16. 1; Nemzeti Újság, 1939. december 6. 8. Vö. Gerő (2004: 289).

6 Magyarság, 1940. február 29. 3.

7 Nemzeti Újság, 1939. november 16. 1.

8 Pesti Hírlap, 1939. november 16. 1; Képes Vasárnap, 1940. március 1. 16–17. Vö. Romsics (2001: 6), Zeidler (2009: 225–226) Vörös (2000: 158–160).

9 Nemzeti Újság, 1939. november 16. 1–2; Új Magyarság, 1939. november 16. 1; 8 Órai Újság, 1940. március 1. 1; Magyarság, 1940. március 1. 1; Képes Vasárnap, 1940. március 1. 10–14. Vö. Romsics (2007: 14-15).

10 Reggeli Magyarország, 1940. március 1. 1. (Eredeti kiemelés). A tanulmányban szereplő további kiemelések is az eredetiek, így ezeket már külön nem tüntetem fel.

11 Esti Magyarország, 1939. december 5. 3; Új Magyarság, 1940. február 29. 1; Újság, 1940. március. 1. 2. Az 1920-as években a konszolidáció Bethlen István miniszterelnök politikája eredményeképpen, Horthy Miklós támogatásával valósult meg (Romsics, 2005). A revíziós sikereket, hogy csak a markánsabb példákat említsem, Németország és Olaszország megerősödése, tehát a térségben végbement hatalmi átrendeződés tette lehetővé (Zeidler, 2009: 268).

ha ez így volt a múltban, nem lehet másképpen a jövőben sem, azaz továbbra is a kormányzó jelenti a magyar nemzet számára az egyetlen igazodási pontot a „feltámadáshoz" vezető úton, mert „vezérletében […] soha egy pillanatig sem csalatkoztunk".[12] Ezt sugallta az évfordulón sugárzott filmhíradó is, amely pár perces áttekintést adott a húsz év eredményeiről. Ennek zárásakor, miközben Horthy kassai bevonulásának egyik részlete látható, a narrátor – hangsúlyozva a filmkockákon látható üzenetet – azt állította, hogy „az egész nemzet hálával és bizalommal követi a legelső embert a feltámadás útján".[13]

A Horthy-kép további szimbólumai, toposzai is hozzájárultak a kultusz legitimációs, illetve identitásképző funkciójának betöltéséhez. A vezérkép alaprétege az első világháborús „Novara hőse" története volt. Az erre épülő elemekkel együtt a Horthy-képet meghatározta az a képzet, hogy a kormányzó a viharos tengeren, a sziklák és örvények ellenére, húsz éve – a magyarok Istene akaratából – erőskezű, tévedhetetlen, határozott és megfontolt kormányosként irányítja a nemzet hajóját a biztonságos kikötő, a szebb jövő, a „legszentebb magyar reménységek" beteljesülésének az irányába. Mindez azt jelentette, hogy Horthy Miklós jelöli ki a magyarság számára egyedül járható utat. A viharos tenger 1939–1940-ben elsősorban a nemzetközi viszonyokat jelképezte, de egyértelmű utalás volt azokra az állapotokra is, amelyekből a kultusz beállítása szerint Horthy kivezette az országot, amely így már a „rend", a „boldogság" és a „nyugalom" szigete lehet, még a háborús Európában, a „világégés" idejében is.[14] A magyarok Istene motívum azért volt különösen is meghatározó, mert ezzel a nemzetivé tett Isten és a magyar nép közötti „különleges viszony", a magyarság kiválasztottsága volt kifejezhető. Horthy Miklóst ugyanis a „nemzetiesített" Isten küldöttének tekintették, akit a „mi" Istenünk – gondviselése jeléül – a „történelem legválságosabb esztendeiben" küldött el „számunkra". Mindez a kormányzó tevékenységének isteni legitimációját is szolgálta.[15]

A magyar nemzet azonban nemcsak emiatt érezhette magát különös biztonságban. A kultusz paternalista vonásaként Horthyt ugyanis a magyar nemzet atyjának, „az első magyar embernek", a nemzet védelmezőjének, oltalmazójának állította be a propaganda.[16] Azt a Horthy Miklóst, akit a nemzet erényeinek, főbb tulajdonságainak, illetve a „nemzet egyetemességének" megtestesítőjének tekintettek.[17] Egy olyan képet teremtettek meg ezzel, amely szerint ő minden egyéni vagy pártérdek felett áll, kiegyensúlyozó szerepet tölt be a magyar állam és alkotmányosság életében, azaz kizárólag a nemzet érdekeit tartja a szeme előtt.[18] Nyilvánvalóan a magyar nemzet „szerető és bölcs" „atyjaként" csakis ilyen tulajdonságokkal ruházhatta fel őt a propaganda. A szimbolikus politikában – ennek következményeként – ez a vezér és az általa vezetett nemzet egységét, összhangját, „bensőséges" kapcsolatát is kifejezte, így a kormányzó és a magyar nemzet viszonya a vezérkép egyik önálló, több további elemre felosztható rétegét jelenti.[19] Mindezt a népmesékben, mondákban feltűnő Hunyadi Mátyás alakjával megvont párhuzammal is érzékeltették, erősítették, igaz, nem túl gyakran. Eszerint „[…] Mátyás óta nem talált még úgy egymásra az ország vezére és a nemzet, mint amióta […] *Horthy Miklós* székel a budai Várban".[20] Ehhez kapcsolódóan idézhető a *Pesti Hírlap* is:

> „Ha [a kormányzó – T. D.] akar valamit, azt a nemzet is akarja. Ha a nemzet akar valamit, azt ő is akarja. Íme: nehéz időkben csodálatos összhangja a nemzet sorsát irányító legfőbb tényezőknek: a nemzeti akaratnak és a kormányzói akaratnak."[21]

12 Reggeli Magyarország, 1940. március 1. 4.

13 OSZK Történeti Interjúk Tára, Magyar Világhíradó, 1940/836/9; Magyar Országos Levéltár (a továbbiakban MOL) K. 675. Magyar Filmiroda, 14. csomó 35. tétel III. 1937-1941. 104. A filmhíradók megnézhetőek a http://www.filmhiradok.nava.hu/ internetes oldalon.

14 Pesti Hírlap, 1939. november 16. 1. és december 6. 1; Új Nemzedék, 1939. november 16. 3; Magyarság, 1939. február 29. 3; Reggeli Magyarország, 1940. március 1. 1; Olasz (2007: 70-71, 74, Biedermann (1996: 141–142, 410–411).

15 Esti Magyarország, 1939. december 5. 3; Új Nemzedék, 1939. december 7. 3; Újság, 1940. február 29. 1; Gerő (2004: 292-295).

16 8 Órai Újság, 1940. március 1. 1; Biedermann (1996: 26).

17 Esti Kurír, 1940. március 1. 1; Képes Vasárnap, 1940. március 1. 3.

18 A nemzeti érdeket IV. Károly visszatérési kísérleteivel kapcsolatban is hangsúlyozták, miután akkor Horthynak, erősítve ezzel a kormányzó áldozat szerepét, „Szembe kellett szállnia koronás királyával, hogy megmentse az országot". Esti Magyarország, 1940. február 29. 3; Vö. Romsics (2001: 7).

19 Nemzeti Újság, 1939. december 6. 8; Népszava, 1940. március 1. 1.

20 8 Órai Újság, 1940. március 1. 1.; Vö. Olasz (2007: 70).

21 Pesti Hírlap, 1939. november 16. 1.

Ez az érvelés természetesen hangsúlyozta, hogy így egy „osztatlan nemzet", de legalábbis a „tisztességes" és – a rádió jubileumi híradása szerint – „igaz" magyarok közössége sorakozik fel a kormányzó, rajta keresztül pedig a fennálló politikai, társadalmi berendezkedés mögött, akit/amit feltétel nélkül követnek is a kijelölt úton. A kultusz érvrendszere ezt azzal is igazolta, hogy az „egész magyarság" ünnepli a kormányzót „országlásának" huszadik évfordulóján, mert „az újjáépítő személyét" kizárólag a „szeretet és a hála", „a ragaszkodás és az odaadás" övezi.[22] A kormányzóválasztás évfordulóján a napilapok egyértelműen ezt a tényt húzták alá, ahogyan ezt a 7. táblázat is jelzi: mindegyik lap esetében a vezérképnek ezen eleme szerepelt a legtöbbször.

A Horthy-kultusz fontos eleme volt a nemzet „első" családjáról, illetve annak tagjairól kialakított idealizált kép, amelynek elsősorban mintaalkotó funkciója volt, hangsúlyozva a kötelességteljesítés, a felelősségérzés és a szociális érzékenység fontosságát. A kormányzó felesége, a „magyar asszony", a „magyar hitves" elsősorban a nyomorenyhítő akcióival, a művészetek támogatásával került előtérbe. A Képes Vasárnap szerint Horthy azért válhatott nemzetének „igazi atyjává", mert

> „országlása gondjait híven megosztja a hitves, jótevő kezével ínségesek, szorongatottak könynyeit törölve le és az ország életében is elhintve a jóság és a szépség napsugarát".[23]

Az elégikus hangvételű értékelésnek az volt az üzenete, hogy a családon belül és a nemzet életében hasonló munkamegosztás működik: egymás támogatásával mindenki képes lehet betölteni a maga feladatát, ellátni a kötelességét, szolgálni a nemzetét. A kormányzó fiait, különösen is Istvánt, a magyar sport büszkeségeként, a nemzetet szolgáló „kötelességtudó" fiatalemberként ismerhette meg a közvélemény. Ebben az időszakban már „A médiában a kormányzói család életének alakulása [ahogyan ez Horthy önálló kultuszánál is látható – T. D.] mindinkább szétválaszthatatlanul összekapcsolódott az ország helyzetéről felrajzolt képpel". A mintaalkotáson túl a családkultusz funkciója az volt, hogy egyfajta „pozitív jövőképet" sugalljon (Olasz, 2007: 74, 425–429).

A Képes Vasárnap jubileumi száma fényképekkel gazdagon illusztrálva jelent meg: megtalálhatók voltak a magánéleti, családi képeken túl a reprezentáló, vadászó és sportoló kormányzót ábrázoló portrék is. E képsorok felidézték az elmúlt húsz év eseményeit: a budapesti bevonulást, a kormányzóválasztást, a vitézavatásokat, a külföldi útjait és a revíziós sikereket is. A napilapok méltatásaikhoz is gyakran csatoltak Horthy-portrét, amelyek vizuálisan fejezték ki a kultusz alapvető üzeneteit. Az általában egész alakos portrék, időnként festmények reprezentatív beállításokat követtek: Horthy Miklós kitüntetéseit, díszegyenruháját és kardját viselte – hangsúlyozva ezzel a katonai imázst, háborús érdemeit –, miközben magabiztosan, határozottan tekint a jövőbe, amely felé a propaganda szerint vezeti a magyar nemzetet (Dömötörfi, 1990: 25–26).[24]

A Horthy-kép egyes rétegeit, annak ellenére, hogy külön-külön is betöltötték szimbolikus funkciójukat, együttesen alkalmazták a kultusz építői a napilapok hasábjain, a rádió híradásaiban, a filmhíradókban, és természetesen – mint látni fogjuk – a jubileumi rendezvényeken is. Ezzel létrehoztak egy olyan „valóságot", amely rendszerstabilizációs okokból *a kormányzó személyén keresztül a fennálló rendszer legitimációját*, illetőleg egyfajta integráló funkciót betöltve *a rendszerrel való azonosulást volt hivatott erősíteni*. Az így konstruált „valóságban" viszont mindenki, aki a kormányzó fentebb ismertetett teljesítményét nyilvánosan elvitatta, a róla kialakított képet részben vagy egészben kétségbe vonta, egy diszkurzív eljárás során – a nemzeti célok, érdekek megtagadásának vádjával – könnyen a Horthy által vezetett politikai közösség („mi"), azaz a magyar nemzet csoporthatárain kívülre kerülhetett (Szabó,

22 Esti Kurír, 1939. november 16. 5; 8 Órai Újság, 1939. december 5. 3. és március 1. 1–2; Nemzeti Újság, 1940. március 1. 1; Esti Magyarország, 1940. február 28. 3. MOL K. 615. Magyar Rádió és Telefonhírmondó Rt. Műsoranyag. 58. csomó. 1940. február 29. 732. Már 1920-ban megjelent az ugyanezt kifejező érv, miszerint a kormányzóválasztás során a nemzetgyűlés a magyar nép akaratából választotta meg.

23 Képes Vasárnap, 1940. március 1. 3–5; Vö. Dömötörfi (1990: 25).

24 Képes Vasárnap, 1940. március 1. 1–18; 8 Órai Újság, 1940. március 1. 1; Nemzeti Újság, 1940. március 1. 1; Pesti Hírlap, 1939. december 6. 3; Új Magyarság, 1940. március 1. 1. A képi síkon történő kultuszépítésben emléklapok, képeslapok és bélyegek is fontos szerepet játszottak, különösen, miután nagy mennyiségben kerültek forgalomba. A 6 filléres jubileumi bélyegen Horthy ágaskodó fehér lován volt látható; a 10 fillérest az arcképe díszítette; míg a 20 filléresen a Felvidék visszatérése elevenedett meg. Esti Magyarország, február 23. 6.

2003: 142–148, 154–155, 216–226; Szabó, 2006: 15–23). A fentiekben ismertetett vezérkép egyes elemeinél nem másról volt szó tehát, mint a „mi" és az „ők" diszkurzív elkülönítéséről.[25]

Horthy Miklós budapesti bevonulásának évfordulója

A magyar társadalom hódolatát az évforduló során a székesfőváros, a képviselőház, illetve Teleki Pál miniszterelnök fejezte ki. Ennek köszönhetően elsősorban magasabb szintű hódolati aktusokra korlátozódott a „külső formáit tekintve arisztokratikusan diszkrét" jubileum, miután ezen az évfordulón „Magyarország kormányzója minden külső ünneplést elhárított magától" – írta a Magyarország (Szabó, 1984: 499).[26]

A székesfőváros közigazgatási bizottsága a november 13-ai ülésén ünnepelte az „országgyarapító" kormányzót „diadalmas" bevonulásának évfordulója alkalmából. Karafiáth Jenő főpolgármester beszédében visszaemlékezett a háborút és a forradalmakat követő időszakra, amikor a „kifosztott és meggyötört főváros fogadta […] a nemzet megmentőjét".[27] Napokkal később a törvényhatósági bizottság nevében a főpolgármester „hódoló feliratban" fejezte ki Budapest hódolatát és ragaszkodását.[28] November 16-án az országgyűlés képviselőháza ülésén Tasnádi Nagy András házelnök ünnepi beszédében, amelyet eltérő terjedelemben a napilapok másnap idéztek, hangsúlyozta, hogy a Mohácshoz és Világoshoz hasonlított 1918/1919-es „katasztrófát" követően a magyarság a „Mindenható különös kegyelmének" köszönhetően talált rá a vezérére. Arra a vezérre, aki mindenekelőtt az elszenvedett tragédia után képes volt visszaadni a nemzetnek az elveszített önbizalmát, a jövőjébe vetett hitét, illetőleg az így „magabiztossá" tett nemzetet vezetve újjáépítette, majd területileg gyarapította az országot.[29] A nemzet egészének, a polgári és a katonai hatóságoknak a hódolatát, magánkihallgatás keretében személyesen Teleki Pál miniszterelnök tolmácsolta a kormányzónak.[30] A jubileum során, amely elsősorban a „szegediek" ünnepének számított, természetesen a Nemzeti Hadsereg volt tisztikara is ünnepelt. Egy ünnepi vacsora keretében emlékeztek a húsz évvel azelőtt történtekre.[31] A vidéki megemlékezésekre vármegyei, városi, illetőleg községi szinten egyaránt sor került.[32]

A rádió több nyelven sugárzott hírei között az évforduló kitüntetett helyen szerepelt, de a sajtóhoz hasonló részletes tájékoztatásra nem került sor.[33] A Magyar Világhíradó az 1919-es filmhíradóból vett rövid részletekkel emlékezett meg az évfordulóról, így a mozilátogatók újra átélhették a nemzet „újjászületésének" a film által közel hozott eseményeit. A sugárzott részletek, a narrátor értékelése és az érzelmekre ható zenei aláfestés együttesen járultak hozzá a húsz évvel korábban történtek kultikus értelmezésének erősítéséhez, amelyhez – legalábbis mennyiségi szempontból – nyilvánvalóan a sajtó járult hozzá hatásosabban.[34]

25 Erre a diszkurzív logikára található példák közül az egyik Bethlen Istvánnak a Magyar Tudományos Akadémia díszközgyűlésén, március 18-án elmondott beszédéhez kapcsolódik. Bethlen elismerte Horthy érdemeit, de megjegyezte, hogy rajta kívül másokat is megillet az elismerés. A Magyarság mindezt nagyfokú szerénytelenségnek nevezte, azonban a cikk leszögezte, hogy természetesen a beszéd minden további állításával egyetért, „mint ahogy egyetért minden igaz magyar is". Magyarság, 1940. március 19. 3. A volt miniszterelnök beszédének fő üzenete a kultusz rendszerstabilizációs funkcióját erősítette, miután hangsúlyozta, hogy a kormányzónak „köszönheti az ország, hogy megmaradtunk történelmi tradíciónk útján, és nem kísérleteztünk alkotmányunk diktatórikus módszerek és példák szerint való átalakításával". *Gróf Bethlen István ünnepi beszéde a M. T. Akadémia 1940. március 18-i összes ülésén*. Különlenyomat a Budapesti Szemle 1940. áprilisi füzetéből. 13–15.

26 Magyarország, 1939. november 16. 7.

27 Magyarország, 1939. november 13. 5; Magyarság, 1939. november 14. 5.

28 Újság, 1939. november 15. 4.

29 Pesti Hírlap, 1939. november 17. 3; *Képviselőházi Napló, 1939-1944*. (a továbbiakban *KN 1939*). III. köt. (1939. november 16.) 105.

30 Esti Kurír, 1939. november 16. 3; Új Magyarság, 1939. november 17. 3.

31 Esti Magyarország, 1939. november 20. 3; Dömötörfi (990: 25).

32 MOL K. 428. MTI „kőnyomatos" Hírek. Napi tudósítások, 1939. november 15. 13, 23, 27; november 23. 30; november 27. 11, 33; november 29. 9. Az MTI híranyaga digitalizált formában elérhető az interneten: http://mol.arcanum.hu/mti/opt/a090829.htm?v=pdf&a=start.

33 MOL K. 615. Magyar Rádió és Telefonhírmondó Rt. Műsoranyag. 46. csomó. 1939. november 15. 1226, 1293.

34 OSZK Történeti Interjúk Tára, Magyar Világhíradó, 1939/822/9; MOL K. 675. Magyar Filmiroda, 14. csomó 35. tétel III. 1937–1941. 124.

A Horthy-album

1939 őszén Singer és Wolfner kiadásában, a bevonulás huszadik évfordulójára jelent meg egy reprezentatív, több szerző által írt kötet, amely 14 pengőért volt megvásárolható. A bevezetést Herczeg Ferenc írta, s feltételezhetően ő volt a szerkesztő, bár ezt nem tüntették fel. Lukinich Imre dolgozta fel az előző húsz év történetét, de foglalkoztak a Horthy családdal (Ákosfalvi Szilágyi László), a kormányzó diákéveivel (Harsányi Zsolt), a tengerészi (Konek Emil), majd a szárnysegédi időszakkal (Scholtz Andor) is. Külön fejezetet kapott a fővezéri tevékenysége, amelyről Suhay Imre adott összegzést. A kormányzó politikus portréját Kornis Gyula vázolta fel. Néhány oldalas terjedelemben olvashatunk a kormányzónéról (Zichy Ráfaelné), a kormányzó mindennapjairól (Harsányi Zsolt), a művészetet pártoló tevékenységéről (Gulácsy Irén), de Horthyról mint „vadászról" (Csathó Kálmán) és a „kenderesi gazdáról" (Kállay Miklós) is (A kötetről lásd Olasz, 2007: 70; Romsics, 2007: 16–17; Szabó, 1984: 497–501).[35]

A kötetet hirdetések közreadásával mindegyik napilap reklámozta. A 8 Órai Újság, az Esti Kurír, a Magyarország, a Nemzeti Újság, a Pesti Hírlap és az Új Magyarság külön cikket is közölt a kötetről. Ezen írások rövid tartalmi áttekintést adtak a „pompás", „díszes", „nemes és méltó" formájú könyvről, és szakember szerzői „tudományos objektivitással […] írták meg" az adott fejezetet, ahogyan „a jövő történetírói meg fogják írni".[36] A kötet fontos eszköze kívánt lenni a jövőbeli generációk nevelésének – írta a Pesti Hírlap –, miután ennek lapjairól megismerhető a kormányzó által megtestesített és „követendő" nemzeti eszmény. Horthy életéből, illetve a megelőző húsz esztendőből ugyanis példaadást, kötelességteljesítést, fegyelmet és a haza szeretetét lehet megtanulni.[37] S természetesen azt is, hogy miként lehetünk tisztességes magyarok, mert „*a magyar nép, ha* [a magyar nemzet minden erényével rendelkező – T. D.] *Horthy Miklóst látja, mintegy aranytükörben látja önmagát*".[38] Az albumban természetesen megtalálhatóak voltak az ismertetett vezérkép főbb elemei, amelyeket a 8. táblázat foglal össze. A kötet egyik fő üzenete az volt,[39] hogy Horthy Miklós – Herczeg Ferencnek a napilapokban többször idézett bevezetése szerint – a Gondviselésnek köszönhetően

> „ma az a központi erő, mely egyensúlyban tartja a magyar életet. A gyémánttengely, amely körül az ezeréves gépezet forog. A torzsalkodó osztályokat és pártokat az ő tekintélye fűzi nemzeti egységbe. A dolgozó polgár benne látja a rend és biztonság legfőbb őrét. A patrióták tőle remélik a nemzeti vágyak kielégítését. A hadsereg minden tagja az ő személyéhez ragaszkodik mindhalálig. Benne a hitetlenek is kénytelenek hinni, az állhatatlanok is kénytelenek megállapodni. Nélküle a magyar tömegek sem a jelent, sem a jövőt nem tudják elképzelni."[40]

E mondatokkal a korszak konzervatív írófejedelme, illetve a szintén hasonló képeket használó Kornis Gyula azt érzékeltette (sz. n., 1939: 180), hogy az ország vezetésében kizárólag a kormányzó „jelenti a biztos megoldást", miután a nemzet csakis vele töltheti be „történelmi hivatását" (Olasz, 2007: 70). Azt is leszögezte azonban, hogy a kormányzó olyan „erőtartalékokat talált a magyarságban", amelyeket a Habsburgok nem. A „nemzeti dinasztia" motívumára a Hunyadi–Horthy-párhuzam alkalmazásával Gulácsy Irén is célzott a művészetpártoló, Corvinákat gyűjtő kormányzót bemutató írásában. De ezt tette Kállay Miklós is, aki szerint Horthy, az

> *„ország ura* […] *falusi házában együtt ebédel a község bírájával: ez az a kép, amely hiányzott történelmünkből, de amelyre vágyott ez a nép. Vágyakozása Mátyás király köré szőtt ilyen legendát és most boldog, mert a legenda* [Horthyval – T. D.] *megvalósult*" (*Horthy*, 1939: 10, 224, 235; Szabó, 1984: 498–499).

35 A kötet ára és jellege nem a tömegpropaganda igényeit elégítette ki. Eddigi kutatásaink során az eladott példányszámról nem találtam információt.

36 8 Órai Újság, 1939. november 18. 2; Esti Kurír, 1939. november 9. 4; Nemzeti Újság, 1939. november 11. 11; Pesti Hírlap, 1939. november 11. 3–4; Új Magyarság, 1939. november 21. 6; sz. n. (1939: 7).

37 A hajó kormányosa motívum a már említetteken túl rendelkezett egy további funkcióval is. Konek Emil és Kornis Gyula is kitért arra, hogy a hajókon a tengerészekben, így Horthy Miklósban is, a viharos tenger, az állandó veszély miatt „különösen fokozott" felelősség- és összetartozás-tudat alakul ki. sz. n. (1939: 80–88, 187).

38 Pesti Hírlap, 1939. november 11. 3.

39 A napilapok alapvetően e köré építették fel a cikkeiket.

40 Esti Magyarország, 1939. november 18. 5; Nemzeti Újság, 1939. november 11. 11; Horthy, 1939: 8. Ugyanezt a motívumot emelte ki az Esti Újság írása is. MOL K. 609. Sajtólevéltár. 68. csomó 1. dosszié. I. 45. Horthy Miklós, 1939-1940. 49.

A kormányzó névnapja

Horthy Miklós névnapját az 1920-as évek közepétől a nemzet olyan családias, bensőséges ünnepeként ábrázolták, amikor a magyarság hódolattal fordul a „nemzet atyjának" tekintett kormányzóhoz, hogy kifejezze az iránta érzett „háláját", „ragaszkodását" és „szeretetét".[41] A 3. és a 6. táblázatból látható, hogy a napilapok a vezérképnek ezt az elemét hangsúlyozták.

A névnap előestéjén a Nemzeti Színházban, december 6-án az Operában a kormányzó és felesége részvételével tartottak díszelőadást, ezt élőben közvetítette a rádió. A rádióban ezen túl katonadalokat is sugároztak.[42] A honvédség számára az egyes felekezetek templomaiban országszerte ünnepi istentiszteleteket tartottak. Hász István tábori püspök – hogy csak egy példát említsek – a Kapisztrán téri templomban, a honvédelmi miniszter, a vezérkar főnöke, a tábornoki kar és a kormány képviselői jelenlétében arról beszélt, hogy Horthy Miklós *„ködös és viharos időben szirtek és zátonyok között biztosan vezeti a magyar nemzet hajóját"*.[43] A névnapi ünneplés részeként a tábornoki kar – már hagyományosnak tekinthető – díszebédjére is sor került a Tiszti Kaszinóban, de az egyes helyőrségek is díszebéd keretében tisztelegtek a Legfelsőbb Hadúr előtt névnapja alkalmából. A Vitézi Szék a Gellért szállóban ünnepelte a jeles napot, de e központi rendezvényen kívül vidéki szervezetei is kifejezték hódolatukat.[44]

A kormányzót ábrázoló festményeket, szobrokat a megrendelők általában a kormányzó személyéhez kötődő ünnepek valamelyikén avatták fel (Dömötörfi, 1990: 25–26). Így tett ebben az évben a főváros is: Zala György szobrászművész alkotását ekkor leplezték le az Új Városházán. Karafiáth Jenő érzelmekkel telítve előadott, katonás stílusú ünnepi szónoklata szerint a főváros vezetősége azért állította fel a kormányzó szobrát, hogy – megfelelve a kultusz ápolásában betöltött szerepének – *„örök időkre"* emlékeztessen mindenkit *„azokra a legnemesebb magyar erényekre, amelyeket a kormányzó úr ércbe vésett mása testesít meg számunkra"*.[45] A korabeli filmhíradó – nyilván nem véletlenül – a főpolgármester beszédéből ezt a mondatot sugározta, miközben a háttérben a leleplezett szobor volt látható. A mozilátogatók ezen kívül Szendy Károly meglehetősen visszafogott, lelkesítőnek egyáltalán nem nevezhető stílusban felolvasott beszédének részletét is láthatták. Az előadói stílus és a közvetített tartalom közötti koherencia hiánya miatt idézzük az általa mondottakat:

> „A magyar nép ujjongva köszönti vezérét és örül, hogy e napon joga van a legnagyobb nyilvánosság előtt beszámolni érzéseiről, meleg szeretetéről, ragaszkodó tiszteletéről, amelyet a magyarság kormányzója vitéz nagybányai Horthy Miklós iránt érez".[46]

Kérdés, hogy a hatás szempontjából nem túl szerencsés stílusban előadott beszéd mozgóképen történő megörökítése miért volt szükséges. A napilapok többsége ennél jóval hosszabban idézte a kormányzó „történelmi nagyságát" méltató beszédeket, amelyek oly sok más méltatáshoz hasonlóan kiemelték, hogy az ő megjelenéséhez köthető a magyar nemzet megújulása, mert 1919-ben – a szimbolikus kezdetet kifejezve – „világosságot hozott a homályba" és „rendet a zűrzavarba".[47]

A magyar országgyűlés felsőháza december 12-én ünnepélyes ülés keretében, a már megszokott toposzokat ismételve emlékezett meg a bevonulás évfordulójáról, illetve a kormányzó névnapjáról is.[48]

A kormányzóválasztás évfordulója

A kormányzóválasztás huszadik évfordulójára már 1939. november–december folyamán számos ünnepi szónok utalt, így a kormányzó „országlásának" huszadik évfordulója hónapokon keresztül, eltérő intenzitással és formában, de na-

41 Esti Magyarország, 1939. december 6. 5.

42 8 Órai Újság, 1939. december 6. 5–6; Új Magyarság, 1939. december 6. 1.

43 Új Magyarság, 1939. december 7. 5.

44 Nemzeti Újság, 1939. december 7. 3–4.

45 Esti Magyarország, 1939. december 6. 5; Pótó (2003: 17–23, 26–29).

46 OSZK Történeti Interjúk Tára, Magyar Világhíradó, 1939/824/13.; MOL K. 675. Magyar Filmiroda, 14. csomó 35. tétel III. 1937-1941. 120.

47 Reggeli Magyarország, 1939. december 7. 5; Biedermann, 1996: 114–117.

48 *Felsőházi Napló, 1939-1944*. (a továbbiakban *FN 1939–1944*). I. köt. (1939. december 12.) 73.

pirenden volt. Novemberben nyílt meg például az a kiállítás, amely az évforduló előtt volt hivatott tisztelegni. A 619 kiállított műből három ábrázolta Horthyt: egy festmény, egy mellszobor és egy dombormű.[49]

A jubileumi rendezvények alaphangját a kormányzónak a napilapokban február 20-án megjelent kézzel írt és Teleki Pál magyarázatával kiegészített levele adta meg. Ebben Horthy a miniszterelnöktől, illetve rajta keresztül a magyar társadalomtól a következőt kérte:

> „Miután valószínűnek tartom, hogy lesznek, akik erről a napról [mármint a kormányzóválasztás napjáról – T. D.] meg akarnak emlékezni, nagyon kérem, hogy mindenki mindennemű ünneplléstől eltekinteni szíveskedjék […]. Ma komoly időket élünk, amidőn mindnyájan együtt örülünk és együtt bánkódunk szótlanul is. Most nincs helye az ünneplésnek. Bízom a Gondviselésben, hogy az ünnepeknek is megjön az idejük."[50]

A kormányzó kérése, gesztusa, azon túl, hogy az adott körülmények között nyilván hozzájárult Horthy népszerűségének növekedéséhez, meghatározó volt a kultusz erősítése, fenntartása szempontjából is (Sakmyster, 2001: 138–139; Püski, 2006: 39–40). Ezáltal a kultusz építői beemelhették érvrendszerükbe, hogy a kormányzó határozott kérése, Teleki szóhasználatában „parancsa" ellenére az egész nemzet ünnepli a kormányzót. A miniszterelnök értelmezése szerint ugyanis a kormányzó azt nem „tiltotta meg", hogy a „templomainkban és otthonainkban", illetve „az ünnepünk előestéjén az ország minden városában és falujában […] bensőséges formák között" hódoljanak Horthy Miklós előtt. Így tovább erősödött a kultusz azon üzenete, miszerint a vezér és az általa vezetett nemzet között megszakíthatatlan kötelék, a nemzet részéről törhetetlen ragaszkodás alakult ki a kormányzó személye iránt, amely még a „mindennemű" ünneplés elhárítására vonatkozó kormányzói felhívás ellenére is kifejezésre jut.[51]

A kormányzóválasztás húszéves jubileuma alkalmából törvényt fogadott el a magyar országgyűlés. A miniszterelnök a törvénytervezetet február 27-én terjesztette a képviselőház elé. Február 26-ára a parlamenti pártok képviselői pártközi értekezleten állapodtak meg arról, hogy 1930-hoz hasonlóan a törvényjavaslatot egyhangúlag, ünnepélyes keretek között, vita nélkül fogadják el, másrészt a képviselőház elnökén túl kizárólag csak a törvényjavaslat bizottsági előadója fog felszólalni (Turbucz, 2009b: 194–199). Ezzel azt igyekeztek kifejezni, hogy a nemzet képviselete egységesen sorakozik fel a javaslat mögött. Másnap Teleki beterjesztette a nemzetiszínű kerettel díszített javaslatot és a hozzá fűzött indoklás szövegét a képviselőház elé, kérve annak sürgős tárgyalását és elfogadását.[52] A napilapok a javaslat szövegét aznap közölték is, majd a rádió híradásaihoz hasonlóan ezt követően részletesen tájékoztatták olvasóikat az elfogadásának folyamatáról.[53]

A képviselőház február 28-ai ülésén a képviselőház elnöke és az előadó beszédében is – majd másnap az ezeket közlő napilapokban – fellelhetőek voltak a kormányzóról kialakított és a kultuszépítés különböző eszközei által már húsz éve közvetített vezérkép elemei. Tasnádi Nagy András[54] szerint húsz évvel ezelőtt a nemzetgyűlés *„a magyar fajta minden kiválóságával felruházott vitéz admirálist, a poraiból új életre kelt Nemzeti Hadsereg megteremtőjét és fővezérét, az ország felszabadítóját"* választotta meg az ország kormányzójának, és így az Isten akaratát beteljesítve az ő *„kezébe adta a bizonytalanság örvényei közt hánykolódó magyar hajó kormányrúdját"*. Az „országlása" során

> „nemcsak megállította nemzetünket a pusztulás útján, hanem húsz esztendő kemény munkájával, sok nehéz gondjával, keserves verítékével *új életre indította el és megnyitotta számára az ígéret földjének kapuit"*.

---

49 *A vitéz nagybányai Horthy Miklós húszéves kormányzását megünneplő kiállítás képes tárgymutatója, 1939. december–1940. január.* Országos Magyar Képzőművészeti Társulat, Budapest, [1939]; Vö. Szabó, 1984: 501–502.

50 Reggeli Magyarország, 1940. február 20. 1.

51 Esti Magyarország, 1940. február 20. 10; Reggeli Magyarország, 1940. február 21. 3.

52 *KN 1939-1944*. V. köt. (1940. február 27.) 1.; *Képviselőházi Irományok, 1939–1944*. (a továbbiakban *KI 1939–1944*) III. köt. 214. szám. 253-254.

53 MOL K. 615. 58. csomó. 1940. február 27–28. 412–414, 455–457, 558–560; Pesti Hírlap, 1940. február 23. 3, február 24. 4, február 27. 3, február 28. 3, február 29. 3. és március 1. 1.

54 Beszédét részben idézték a rádió híradásaiban: MOL K. 615. 58. csomó. 1940. február 28. 558–560.

Az ígéret földje a mitikus gondolkodásban a „minden lehetséges jók" világát jelképezi, de a kiválasztottság érzetét is erősítette. A kultusz számos hasonlatát jellemzi a bipoláris gondolkodásmód, amelyben a negatívan, a szenvedéssel, megaláztatással ábrázolt múlt és szebb, igazságosabb jövő képe egyszerre jelenik meg. Tasnádi végül áttekintette – Horthynak tulajdonítva – az elmúlt húsz évben elért eredményeket. Ujfalussy Gábor, a javaslat előadója megállapította, hogy „nincs a nemzetnek egyetlen tagja sem, aki át ne érezné a mai nap nagyságát és komolyságát". Ezzel összefüggésben beszédének egyik fő üzeneteként Horthy pártok felettiségét, kiegyensúlyozó („az ő bölcs józansága egyenlítette ki a szélsőségeket"), mérséklő, az ország vezetésében betöltött megkerülhetetlen szerepét hangsúlyozta. Szerinte minden magyar számára ő jelenti az egyedüli igazodási pontot, miután Horthy *„kemény, markáns egyénisége az egyetlen szikla,*[55] *amelyre minden egyes magyar ember"* számíthat. Ezen túl hangsúlyozta azt is, hogy „az ő bátor optimizmusa adott hitet az ellankadóknak" a nehéz helyzetekben, azaz reményt, bizakodást, a jövőről alkotott pozitív képet közvetítette a társadalom felé.[56] A közjogi bizottság a javaslatot, amelyet a nemzet „hűségének és hódolatának" kifejezéseként értékelt, az általános vita lezárását követő fél órán belül elfogadta.[57] Másnap délelőtt sor került a javaslat részleteinek megszavazására is.[58]

A felsőház február 29-én szintén ünnepi külsőségek között, sürgősséggel tárgyalta és fogadta el a jubileumi törvényjavaslatot. Gróf Széchényi Bertalan, a felsőház elnöke a hálás nemzetről és a nemzetet *„az örvény széléről a haladás és felemelkedés útjára"* vezető kormányzóról beszélt. A javaslat előadója Herczeg Ferenc volt. Miután áttekintette az elmúlt húsz év eredményeit, az évforduló során gyakran használt csoportképző, a politikai közösség határait kijelölő technikát alkalmazva kifejezte, hogy „az országban mindenki, aki a magyarság mellett van, *Horthy Miklós mellett áll*".[59] A „vitéz nagybányai Horthy Miklós Úr húszesztendei országlásának megörökítéséről" szóló 1940. évi II. tc., amely Horthy Miklósnak

> „az állami rend és a társadalmi béke helyreállításával az építő nemzeti munka anyagi és szellemi feltételeinek biztosításával, a nemzet tekintélyének és az ország területének gyarapításával szerzett történeti érdemeit"

iktatta törvénybe, március 1-jén, a kormányzóválasztás huszadik évfordulóján lépett életbe.[60]

A Magyar Hódolat ünnepére, amelyre a miniszterelnök már a kormányzói levél nyilvánosságra hozatalakor utalt, február 29-én délután fél hatkor került sor a Pesti Vigadóban. Ezen a rendezvényen a vezető magyar társadalmi egyesületek és szervezetek képviselői jelentek meg. Részvételükkel – a hivatalos magyarázat szerint – a kormányzó előtt hódoló társadalom összetartását, egységét jelenítették meg. Ezt hangsúlyozta az is, hogy a hivatalos értékelés szerint ezen az ünnepélyen mindenki magánemberként jelenik meg.[61] A díszruhás, magyaros viseletűek között megtaláljuk a magyar kormány, az egyházak és a honvédség magas rangú reprezentánsait, akik a Vigadó nagytermének díszemelvényén foglaltak helyet. Az emelvény mögötti falon számtalan társadalmi egyesület zászlaját helyezték el, ezzel jelezve, hogy *„ezen az ünnepségen lélekben minden magyar jelen van"*.[62] A zászlók között, a fal közepén egy Horthy Miklóst ábrázoló életnagyságú festmény, a Horthy család címere és a Vitézi Rend jelvénye volt látható. Teleki Pál, az Egyesült Keresztény Nemzeti Liga elnökeként tartott beszédet, amelyet a rádió közvetített, de a beszéd vége a filmhíradóban is látható volt. Március 1-jén természetesen lehozták a napilapok is.[63] A rádiós közvetítésnek köszönhetően „egységes és országos ünnepéllyé szélesedik ki a magyar dolgozó társadalomnak ez a szívből jövő ünnepi megnyilatkozása" – írta az egyik napilap az MTI napi tudósításából átvéve.[64] A rádiós közvetítés azonban az ünnep-

55 A maradandóság, rendíthetetlenség szimbóluma (Biedermann, 1996: 365–366).

56 *KN 1939–1944*. V. köt. (1940. február 28.) 3-5.; MOL K. 615. 58. csomó. 1940. február 28. 558–560.; *Esti* Magyarország, 1940. február 28. 5.

57 KI 1939–1944. III. köt. 216. szám. 258.

58 KN 1939–1944. V. köt. (1940. február. 29.) 7.

59 FN 1939–1944. I. köt. (1940. február 29.) 233–234; Esti Magyarország, 1940. február 29. 10; Vö. Szabó, 2006: 15, 18–21.

60 *Magyar Törvénytár. 1940. évi törvénycikkek*. Szerk.: Degré Alajos. Franklin Társulat, Budapest, 1941. 5.

61 Esti Magyarország, 1940. febr. 20. 10; MOL K. 615. 58. csomó. 1940. február 24. 1-6.

62 Reggeli Magyarország, 1940. márc. 1. 2.

63 MOL K. 428. MTI „kőnyomatos" Hírek. Napi tudósítások. 1940. február 29. 24–30, 32.

64 Reggeli Magyarország, 1940. február 27. 3; MOL K. 428. MTI „kőnyomatos" Hírek. Napi tudósítások. 1940. február 26. 28.

lésnek csak az egyik eleme volt. A Pesti Vigadóban rendezett ünnepséggel egy időben, 17 órától ugyanis az ország minden városában és községében a helyi társadalmi szervezetek bevonásával ünnepséget kellett rendezni abból a célból, hogy „a társadalom hálája és hódolata az ország Kormányzójával szemben kifejezésre jusson" – indokolta a főispánoknak írt levelében a fentieket Keresztes-Fischer Ferenc belügyminiszter. Ezen ünnepélyek programját Teleki Pál beszédéhez kellett igazítani. Ennek érdekében

> „Gondoskodni kell tehát arról, hogy a megtartandó ünnepségeken mindenütt rádió, illetőleg megfelelő hangszórók álljanak a beszéd közlése céljából rendelkezésre. Azokban a községekben, ahol rádiókészülékek és hangszóró esetleg egyáltalában nem állítható rendelkezésre, a beszéd nyomtatott szövegét kell felolvasni, amelyet a kellő példányszámban fogok idejében rendelkezésre bocsátani".

A belügyminiszter, levelének zárásaként kiemelte, hogy a főispán „bölcsességétől és tapintatától" elvárja, hogy „az előbbiekben vázolt terv mindenütt maradéktalanul" megvalósuljon.[65] A miniszterelnök előre megírt beszédét február 26-án küldte meg a főispánoknak magyar, szlovák, német, illetve rutén nyelven. A kormányzat célja ezáltal az volt, hogy a központilag megszervezett hódolati ünnepségen a társadalom minél nagyobb arányban részt vegyen. Mindezeken túl, a beszéd megfelelő nyelvű fordításának biztosításával még az ország etnikai összetételének megváltozására is tekintettel voltak az előkészületek során (Zeidler, 2009: 275, 277).[66]

A Társadalmi Egyesületek Szövetsége, illetőleg a helyi egyesületek által szervezett, koordinált rendezvényeken az ekkor elhangzó ünnepi köszöntések mellett meghallgatták a miniszterelnök beszédét, amelyet – az MTI tájékoztatása szerint – városok, települések központjaiban hangszórókon keresztül is sugároztak az egybegyűlteknek.[67] Az ünnepélyek során több esetben határoztak arról, hogy hódoló feliratot intéznek a kormányzóhoz, megfestetik Horthy Miklós arcképét, de arra is volt példa, hogy ekkor leplezték le a korábban megrendelt festményeket, domborműveket.[68]

A miniszterelnök ünnepi beszéde a kultikus apamodell köré szerveződött. Ezzel – meghatározva beszédének lényegét – a Horthy Miklós által vezetett politikai közösséget, a magyar nemzetet olyan családnak tekintette, amelyben a „haza gyermekei" és a „haza atyja" között szoros kötelék érvényesül. Teleki ezt igazolandó, a következőket mondta:

> „És azt sem tilthatta meg *Kormányzó Urunk*, hogy e nemzet fiai és leányai össze ne jöjjünk, mert vágyunk mind együtt lenni ezen az ünnepen! Együtt is vagyunk, fővárosban, városban, falun és tanyákon és egyazon időben, egyazon szavakkal […] együtt Fordulunk Feléje valamennyien, mind, az egész ország".

A miniszterelnök ennek okát is megnevezte: Horthy Miklós ugyanis kiérdemelte a magyar nemzet tiszteletét. Kiérdemelte a tetteivel, mert 1919-ben ő mentette meg „az összeomlott nemzetet", és seregével megindult *„az ország újjáépítésére"*. A következő évben „az egész nemzet nevében a nemzetgyűlés" az ország vezetését is rábízta. Ezzel a bizalommal ő nem élt vissza, sőt ezt csak erősítette, mert „erős" és „magyar" kézzel vezeti és gyarapítja (önérzetében és területileg egyaránt) a nemzetet azon „az egyedül igaz és magyar lelkünk szerint való úton", amelyre a kormányzóválasztást követően kiadott manifesztumában ígéretet tett. Továbbá a kormányzó a személyiségével is méltóvá vált a személye iránti kötődésre, miután ő a nemzet erényeinek megtestesítője. Azaz a tettei és a személyisége között egyértelmű összhang mutatható ki. Mindezeknek köszönhetően – hangsúlyozta Teleki – „egy emberként ígérjük valamennyien, hogy hűséggel, szeretettel, fegyelemmel és engedelmességgel követjük őt tovább".

---

65 MOL K. 148. Belügyminisztérium. Elnöki iratok 1867–1944. 1049. csomó 1. tétel. 1118. alapszám. 4, 8–9, 15–17. Az sajnos nem derül ki az amúgy nem nagy mennyiségű vonatkozó iratanyagból, hogy a beszédet ki, vagy kik fogalmazták meg.

66 Ennek egyrészt a kultusz terjesztése szempontjából volt jelentősége (a rádió német, ruszin és szlovák nyelvű híradásai mellett), másrészt egyfajta gesztusértékkel is rendelkezett. Utóbbihoz lásd Sallai, 2002: 151–152.

67 A belügyminiszter iratai között nem találtam a rendezvények megszervezéséről, lebonyolításáról szóló részletes visszajelzéseket, értékeléseket.

68 MOL K. 428. MTI „kőnyomatos" Hírek. Napi tudósítások. 1940. február 29. 33, 43–44, március 1. 25, 43, 45; Népszava, 1940. március 1. 3; Pesti Hírlap, 1940. március 1. 3. A székesfővárosban, illetve vidéken (vármegyék, törvényhatósági jogú városok részéről) március 1-jén is voltak díszközgyűlések, ünnepségek. Újság, 1940. március 1. 4; Pesti Hírlap, 1940. március 2. 4; MOL K. 428. MTI „kőnyomatos" Hírek. Napi tudósítások. 1940. március 1. 43, 45, 47, 49, 55, 60, március 2. 32, 41.

Beszédének zárásaként leszögezte, hogy ezen az estén *„minden magyar azzal a nyugodt biztonsággal tér nyugovóra, hogy Horthy Miklós apai keze őrködik fölötte”*.[69]

Március 1-jén a képviselőház és a felsőház elnökei, majd a díszmagyarba öltözött kormánytagok Teleki Pál vezetésével jelentek meg a kormányzónál, hogy tolmácsolják „az egész nemzet hódolatát”. A miniszterelnök ekkor nyújtotta át az államfőnek a jubileumi törvényt, amit Horthy Miklós akkor látott el a kézjegyével.[70] A kormány távozását követően a diplomáciai kar tisztelgett a királyi palotában, de természetesen a sajtó arról is hírt adott, hogy „a világ minden részéből [elsősorban baráti országok államfőitől, politikusaitól – T. D.] érkeznek üdvözlő táviratok, szerencsekívánatok”. Ez ugyan a szokásos protokoll része, mindezt azonban a napilapok már kultikus keretek között, „a személyét körülvevő tisztelet és szeretet megnyilvánulása”-ként értelmezték.[71] Ezt a megállapítást erősítették a külföldi lapokban megjelent – Horthy államfői nagyságát, kiválóságát hangsúlyozó és a külföldi ünneplésről beszámoló – cikkek is, amelyek az MTI közvetítésével az általunk vizsgált napilapokban is olvashatók voltak.[72]

A diplomáciai kar tisztelgését követően, délben a honvédség és a csendőrség 200 fős küldöttsége, Werth Henrik vezérkari főnök és Bartha Károly honvédelmi miniszter vezetésével kereste fel a Legfelsőbb Hadurat, akinek átadták azt az „ősi hun és magyar” mintás díszkardot, amelyet a Magyar Országos Véderő Egylet megrendelésére, a jubileumra készíttettek.[73] A küldöttség tisztelgésének időpontjában az ország összes helyőrségében, amelyeket erre az alkalomra fellobogóztak, díszebéd keretében méltatták a nap jelentőségét, majd a díszkard átadásának „ünnepi pillanatában arccal a budai vár felé fordulva egyperces hódolattal tisztelgett a m. kir. honvédség és csendőrség valamennyi tagja Legfelsőbb Hadurának”. A tisztikar díszebédjére a Tiszti Kaszinóban került sor.[74]

A történelmi egyházak püspökei, érsekei hivatalos körleveleikben, pásztorleveikben amellett, hogy méltatták a kormányzó „bölcs”, „dicső” kormányzását, rendelkeztek arról, hogy minden gyülekezetben, ahol ez lehetséges, jubileumi ünnepi és hálaadó istentiszteletet, misét kell tartani. Mindezt ezen állásfoglalások ugyan eltérően fejezték ki, de az Isten akaratára, gondviselésére történő hivatkozások nem maradtak el. Glattferder Gyula csanádi püspök szerint „az Úr kegyelme férfit állított a nemzet élére, aki idegen csőcselék kezéből és újra magasba emelte a magyar zászlót”. A római katolikusok, a reformátusok, az evangélikusok, a görög katolikusok és a görög keletiek központi istentiszteletei, miséi természetesen Budapesten voltak, amelyeken az Isten által adott kormányzóról, vezérről, a szimbolikus kezdetről,[75] az Ígéret Földjéről, Istennek a kormányzó személyében megnyilvánuló áldásairól szóltak a prédikációk.[76]

Az egyházi és az állami irányítás alatt álló iskolákban március 1-jén iskolai szünetet tartottak, de ezekben a napokban a tanítóknak „méltó módon” meg kellett emlékezniük az évforduló jelentőségéről. Az iskolák, így a politikai szocializációs folyamat részeként a kultusz építésében meghatározó szerepet játszottak, az évről-évre ismétlődő jubileumokhoz kötődően formálták a gyerekek világlátását és gondolkodásmódját (ehhez lásd Romsics, 2007: 11, 18–19; Szabó, 2002: 120–122; Szabó, 2009: 89, 92–93; Kunt, 2008: 54–57).[77]

69 Reggeli Magyarország, 1940. március 1. 2–3. A hasonló beszédek elemzésének lehetséges szempontjaihoz lásd Szabó, 2003: 216–226.

70 Szintén a miniszterelnök tolmácsolta annak a 17 képviselőnek a „hódolatát”, akik az első, kormányzó választó nemzetgyűlés tagjai voltak. Esti Magyarország, 1940. február 27. 10.

71 Reggeli Magyarország, 1940. március 2. 2.

72 MOL K. 428. MTI „kőnyomatos” Hírek. Napi tudósítások. 1940. március 1. 15, 25, 40, 42, 44, 46, 48, 53, 60. és március 2. 1, 3–4, 6, 9–12, 14, 42, 44, 50–51.

73 Magyarság, 1940. március 3. 10; Vö. Szabó: 2006: 86–87.

74 Reggeli Magyarország, 1940. február 28. 7. és március 2. 2-3; Magyarság, 1940. március 2. 3; Dömötörfi (1990: 25).

75 Raffay Sándor evangélikus püspök szerint „A nagy magyar éjben olyan volt a megjelenése, mint a reggeli világosság […]. Mikor közibünk jött, úgy éledt fel ez az elalélt nemzet a rettenetes leveretés kábultságából, mint feltámadó hajnalra az elszunnyadt természet”. 8 Órai Újság, 1940. március 1. 2.

76 Nemzeti Újság, 1940. február 25. 11; Reggeli Magyarország, 1940. február 27. 3, február 28. 7. és március 2. 3; Pesti Hírlap, 1940. március 2. 3; Vö. Gergely (1984: 267).

77 Reggeli Magyarország, 1940. február 27. 3, február 28. 7. és február 29. 3.

Összegzés

Horthy Miklós „országlásának" huszadik jubileuma során az ismertetett eszközökkel közvetítették a társadalom felé a kultusz értéktartalmát: a konstruált vezérkép elemzésünk során meghatározott rétegeit (lásd 2–4. táblázat). Részletes adatsorokat a sajtóval kapcsolatban készítettünk, de ezek a rétegek a rádió rendszeres híradásaiban és a jubileumhoz kötődő filmhíradókban is feltűntek, igaz, értelemszerűen csak korlátozottabb mennyiségben.

A kérdés már csak az, hogy a tömegkommunikáció fenti eszközein keresztül a társadalom milyen mértékben volt elérhető, illetőleg, a média hogyan befolyásolta a médiafogyasztók világlátását. Sipos Balázsnak, a korszak médiafogyasztására vonatkozó becslése szerint 1930 körül a vidéki lakosság kb. 20–30 %-a olvasta naponta az országosnak tekinthető napilapokat, míg Budapesten az alacsonyabb társadalmi státuszúak (munkások, háztartási alkalmazottak) 35–45 %-a, míg például szellemi munkásoknak vélhetőleg több mint fele járatott ilyeneket. A vizsgált időszakra ez az érték értelemszerűen növekedett (Sipos, 2006: 134–136, 147; Hámori, 1997: 353, 369). A rádió-előfizetők száma 1939 őszén nem egészen félmillió volt: ez 1,5–2 millió rádióhallgatót jelenthetett Ormos Mária szerint. Az olcsóbb és részletre is megvehető néprádiókat, hogy növeljék az országban a rádiós lefedettséget, különösen vidéken, ekkor dobták piacra, viszont sikeresnek ez az akció nem tekinthető (Ormos, 2000: 782; Szász, 1975: 160–162). A rendelkezésre álló tömegkommunikációs eszközök – mint láttuk – közvetítették a vezérkép rekonstruált rétegeit, elemeit. A mennyiségi adatokból látható, hogy elsősorban a sajtó szerepe lehetett hatékony. Az átnézett napilapok ugyanis, ha eltérő mértékben is, de rendszeresen tájékoztattak az évforduló eseményeiről, ahogyan a kimutatott eltérések ellenére a Horthy személye köré felépített vezérkép közvetítése is megtörtént. Ugyanez elmondható a rádió műsorairól is. Mindezt egészítette ki a kormányzat azon törekvése, hogy a Magyar Hódolat ünnepélyére országos keretek között kerüljön sor. Ennek egyértelműen az volt a célja, hogy a jubileumi rendezvényeken keresztül a társadalom minél szélesebb rétegeit képesek legyenek elérni, illetőleg a sajtóban erről megjelent részletes beszámolók is demonstrálhassák a nemzet háláját, ragaszkodását a kormányzó, illetve rajta keresztül a Horthy Miklós által megtestesített rendszer iránt. A belügyminiszter elvárásainak megvalósulásáról részletes adatokkal – levéltári iratok hiányában – sajnos nem rendelkezünk. A médiafogyasztók arányának megbecsülése azonban csak a kérdés egyik oldala, ugyanis bár pontos adatok erről sem állnak rendelkezésre, még ennél is nehezebb választ adni arra, hogy milyen volt a médiának a fogyasztókra gyakorolt hatása, különösen egy szűkebb időszak alatt. A médiahatás újabb elméletei szerint ugyanis nem beszélhetünk automatikus hatásról, miszerint a tömegkommunikáció korlátlanul képes befolyásolni a média üzeneteit kritikátlanul befogadó embereket: az egyének személyes tapasztalataik, véleményük, környezetük alapján szelektálnak a média által közvetített üzenetekből, és dekódolják azokat (Angelusz, 1983: 86, 89–94, 98–102; McQuail, 2003: 359–369).

Az viszont valószínű, hogy Horthy Miklós ebben az időszakban rendkívül népszerű volt. Mindez „közvetett" bizonyítékokkal igazolható. Az ország gazdasága ekkorra már növekedési pályára állt, a munkanélküliség mértéke alacsony volt és a trianoni Magyarországon a revíziós sikerek jelentőségét sem szükséges külön magyarázni (Sakmyster, 2001: 226–227, 357). Ráadásul mindezt a kultusz érvrendszere – Horthy személyes szerepétől függetlenül – a kormányzónak tulajdonította. Húsz év alatt a kultusz ismétlődő üzenetei, amelyeket az oktatási rendszer, az egyházak, a különféle kultuszépítési technikák és tömegkommunikációs eszközök is közvetítettek, így alakították, befolyásolták a társadalomnak Horthyról alkotott véleményét. A kultusz hatásának problémájára ennél pontosabb válasz kutatásunk jelenlegi szakaszában nem adható. A *mit állított Horthyról a propaganda* kérdés megválaszolásához számtalan típusú forrás, ráadásul jelentős mennyiségben áll rendelkezésre. Mindez viszont, a téma jellegéből következően nem mondható el a *mit gondolt róla pontosan a kor embere* kérdés összefüggésében.

Irodalom

Ablonczy Balázs (2005): *Teleki Pál*. Budapest: Osiris Kiadó.

Angelusz Róbert (1983): *Kommunikáló társadalom*. Budapest: Gondolat.

Biedermann, Hans (1996): *Szimbólumlexikon*. Hely nélkül: Corvina.

Cassirer, Ernst (1997): A modern politikai mítoszok technikája. In: Zentai Violetta (szerk.) *Politikai antropológia*. Budapest: Osiris Kiadó – Láthatatlan Kollégium. 37–50.

Császi Lajos (2002): *A média rítusai. A kommunikáció neodurkheimi elmélete*. Budapest: Osiris Kiadó, MTA–ELTE Kommunikációelméleti Kutatócsoport. (Jel-kép könyvtár)

Dömötörfi Tibor (1990): A Horthy-kultusz elemei. *História*, 5–6. sz. 23–26.

Gergely Jenő (1984): *A püspöki kar tanácskozásai. A magyar katolikus püspökök konferenciájának jegyzőkönyveiből, 1919–1944*. Budapest: Gondolat.

Gerő András (2004): *Képzelt történelem. Fejezetek a magyar szimbolikus politika XIX–XX. századi történetéből*. Budapest: PolgART.

Gyáni Gábor (2005): Politikai kultusz – vezérkultusz. Identitás- és közvélemény-teremtés. In: Kalla Zsuzsa & Takáts József & Tverdota György (szerk.): *Kultusz, mű, identitás. Kultusztörténeti tanulmányok 4*. Budapest: Petőfi Irodalmi Múzeum. (A Petőfi Irodalmi Múzeum könyvei 13.) 89–97.

Hámori Péter (1997): Kísérlet egy „propagandaminisztérium" létrehozására Magyarországon. *Századok*, 2. sz. 353–382.

Joó András s. a. rend., jegyz. (2007): *„… a háború szolgálatában". Főszerkesztői értekezletek 1942. szeptember 22.–1943. augusztus 25*. Bev.: Sipos Balázs. Budapest: Napvilág Kiadó, Magyar Távirati Iroda.

Kunt Gergely (2008): Irredenta kultusz és háborús propaganda az iskolai ünnepeken, 1939–1944. In: *Korall*, 33. sz. 41–61.

McQuail, Denis (2003): *A tömegkommunikáció elmélete*. Budapest: Osiris Kiadó.

Olasz Lajos (2007): *A kormányzóhelyettesi intézmény története (1941–1944)*. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Ormos Mária (2000): *Egy magyar médiavezér: Kozma Miklós. Pokoljárás a médiában és a politikában (1919–1941)*. II. köt. Budapest: PolgART.

Pótó János (2003): *Az emlékeztetés helyei. Emlékművek és politika*. Budapest: Osiris Kiadó.

Püski Levente (2006): *A Horthy-rendszer*. Hely nélkül: Pannonica Kiadó. (Modern magyar politikai rendszerek)

Romsics Gergely (2001): Két bevonulás Budapestre. Horthy Miklós és IV. Károly. *Rubicon*, 7–8. sz. 4–14.

Romsics Gergely (2004): Mítosz, kultusz, társadalom. *Mozgó Világ*, 7. sz. 55–65.

Romsics Ignác (2005): *Bethlen István. Politikai életrajz*. Budapest: Osiris Kiadó.

Romsics Ignác (2007): Horthy-képeink. *Mozgó Világ*, 10. sz. 3–32.

Sakmyster, Thomas (2001): *Admirális fehér lovon. Horthy Miklós, 1918–1944*. Hely nélkül: Helikon.

Sallai Gergely (2002): *Az első bécsi döntés*. Budapest: Osiris Kiadó.

Sipos Balázs (2006): Média, medialitás és a külpolitikai gondolkodás alakulása. In: Pritz Pál (szerk.) *Magyar külpolitikai gondolkodás a 20. században*. Budapest: Magyar Történelmi Társulat. 129–149.

Szabó Attila (2002): Iskolai ünnepek és megemlékezések a Horthy-korszakban. (Ünnepnapok a szigetvári Magyar Királyi Állami „Rezső" Polgári Fiúoskolában). In: Bősze Sándor (szerk.) *Somogy megye múltjából. 31*. Kaposvár. 109–132.

Szabó Ildikó (2009): *Nemzet és szocializáció. A politika szerepe az identitások formálásában Magyarországon 1867–2006*. Budapest: L'Harmattan (Posztmodern politológiák)

Szabó Márton (2003): *A diszkurzív politikatudomány alapjai. Elméletek és elemzések*. Budapest: L'Harmattan. (Posztmodern politológiák)

(sz. n.) (1939): *Horthy Miklós*. Hely nélkül: Singer és Wolfner.

Szabó Márton (2006): *Politikai idegen. A politika diszkurzív szereplőinek elméleti értelmezése*. Budapest: L'Harmattan. (Posztmodern politológiák)

Szabó Miklós (1984): Politikai évfordulók a Horthy-rendszerben. In: Lackó Miklós (szerk.): *A két világháború közötti Magyarországról*. Budapest: Kossuth Könyvkiadó. 494–497.

Szász Zoltán (1975): A Magyar Rádió a második világháborúban (1939–1944). In: Frank Tibor (szerk.) *Tanulmányok a Magyar Rádió történetéből*. Budapest: Tömegkommunikációs Kutatóközpont. 149–202.

Turbucz Dávid (2009a): A Horthy-kultusz kezdetei. *Múltunk*, 4. sz. 156–199.

Turbucz Dávid (2009b): Horthy Miklós „országlásának" tizedik évfordulója. In: *Első Század. Tudományos folyóirat*. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Hallgatói Önkormányzatának Kiadványa. OTDK különszám. 187–213.

Vörös Boldizsár (2000): Károlyi Mihály tér, Marx-szobrok, fehér ló. Budapest szimbolikus elfoglalásai 1918–1919-ben. *Budapesti Negyed*, 3–4. sz. 144–172.

Zeidler Miklós (2009): *A revíziós gondolat*. Pozsony: Kalligram.

Melléklet

	a bevonulás évfordulója 1939. nov. 10–20.			a kormányzó névnapja 1939. dec. 5–13.			a kormányzóválasztás évfordulója 1940. febr. 20. – márc. 20		
	közvetlen	közvetett	**összesen**	közvetlen	közvetett	**összesen**	közvetlen	közvetett	**összesen**
	kultuszépítés			kultuszépítés			kultuszépítés		
Magyarság	1	4	**5**	1	6	**7**	2	34	**36**
Új Magyarság	1	9	**10**	0	13	**13**	2	42	**46**
Új Nemzedék	1	1	**2**	1	3	**4**	1	15	**16**
Nemzeti Újság	1	7	**8**	1	6	**7**	3	38	**41**
Magyarország	1	13	**14**	2	9	**11**	10	62	**72**
8 Órai Újság	1	4	**5**	1	5	**6**	2	15	**17**
Pesti Hírlap	1	11	**12**	1	5	**6**	2	32	**34**
Esti Kurír	1	4	**5**	1	3	**4**	2	23	**25**
Újság	1	9	**10**	1	6	**7**	2	34	**36**
Népszava	0	5	**5**	0	5	**5**	1	16	**17**
Összesen	**9**	**65**	**74**	**9**	**61**	**70**	**27**	**311**	**338**
átlag		**7,4**		**7,0**		**33,8**			

1. táblázat: A vizsgált időszakokban megjelent cikkek laponkénti megoszlása (1939–1940)

	Magyarság	Új Magyarság	Nemzeti Újság	Új Nemzedék	Magyarország	8 Órai Újság	Pesti Hírlap	Esti Kurír	Újság	Népszava	**összesen**	**átlag**
1. a vezérkép alaprétege												
a Novara hőse	3	1	2	1	0	1	3	0	3	0	**14**	**1,4**
2. Horthy Miklós jelöli ki a magyarság számára egyedül járható utat												
Horthy a nemzet vezére	4	3	3	0	3	2	8	6	7	0	**36**	**3,6**
a nemzet hajójának erőskezű kormányosa	1	0	2	4	2	0	3	1	3	0	**16**	**1,6**
3. Horthy és a magyar nemzet kapcsolata												
a nemzet egésze hódol a kormányzónak	1	3	4	3	6	6	1	7	3	0	**34**	**3,4**
a kormányzó személye politikán felül áll	0	2	1	3	11	5	2	2	2	0	**28**	**2,8**
a kormányzó testesíti meg a nemzet erényeit	0	1	2	0	0	0	3	1	0	0	**7**	**0,7**
Horthy apánk	1	0	1	0	0	0	1	0	0	0	**3**	**0,3**
4. a kultusz időfogalma												
a szimbolikus kezdet motívuma	3	8	9	1	6	6	8	3	3	0	**47**	**4,7**
Horthy a magyar jövő letéteményese	1	4	3	0	8	8	2	1	1	0	**28**	**2,8**
5. isteni legitimáció												
a magyarok Istenének küldötte	1	5	3	3	5	5	4	2	2	0	**30**	**3,0**
6. Horthy történelmi tettei												
a nemzet megmentése („nemzetmentő")	6	7	7	2	5	5	5	5	6	0	**48**	**4,8**
a Nemzeti Hadsereg megteremtése	2	2	1	1	4	4	3	2	2	0	**21**	**2,1**
az ország újjáépítése („országépítő")	3	6	2	1	8	8	2	7	5	1	**43**	**4,3**
revíziós sikerek („országgyarapító")	2	2	3	0	3	3	2	3	4	1	**23**	**2,3**
7. történelmi párhuzamok												
Árpád vezér	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	**1**	**0,1**
IV. Béla	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	**1**	**0,1**
Hunyadi Mátyás	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	**1**	**0,1**
8. a leggyakrabban alkalmazott jelzős szókapcsolatok												
bölcs (kormányzás, egyéniség)	0	3	4	2	4	2	4	2	6	0	**27**	**2,7**
erős (kormányos, kéz)	0	0	0	2	2	0	11	3	1	0	**19**	**1,9**
szilárd (kormányzás)	0	1	1	1	2	1	0	3	1	0	**10**	**0,1**
összesen	**28**	**50**	**48**	**24**	**69**	**57**	**62**	**48**	**49**	**2**		

2. táblázat: A budapesti bevonulás évfordulóján megjelent cikkek által közvetített vezérkép elemeinek előfordulása

	Magyarság	Új Magyarság	Nemzeti Újság	Új Nemzedék	Magyarország	8 Órai Újság	Pesti Hírlap	Esti Kurír	Újság	Népszava	**összesen**	**átlag**
1. a vezérkép alaprétege												
a Novara hőse	0	5	1	1	4	2	5	1	6	1	**26**	**2,6**
2. Horthy Miklós jelöli ki a magyarság számára egyedül járható utat												
Horthy a nemzet vezére	4	8	1	1	11	1	5	1	5	0	**37**	**3,7**
a nemzet hajójának erőskezű kormányosa	1	5	2	0	10	0	9	4	3	0	**34**	**3,4**
3. Horthy és a magyar nemzet kapcsolata												
a nemzet egészének családi ünnepe	7	17	8	5	9	6	11	11	11	1	**85**	**8,5**
a kormányzó személye politikán felül áll	1	1	1	0	7	0	1	0	1	0	**12**	**1,2**
a kormányzó testesíti meg a nemzet erényeit	0	4	3	0	0	1	4	2	3	0	**17**	**1,7**
Horthy apánk	1	2	3	0	0	3	2	0	1	0	**12**	**1,2**
4. a kultusz időfogalma												
a szimbolikus kezdet motívuma	3	8	4	1	11	1	8	3	3	0	**42**	**4,2**
Horthy a magyar jövő letéteményese	0	1	0	1	5	0	3	0	3	0	**13**	**1,3**
5. isteni legitimáció												
a magyarok Istenének küldötte	1	6	0	1	7	0	5	1	4	0	**25**	**2,5**
6. Horthy történelmi tettei												
a nemzet megmentése („nemzetmentő”)	1	8	5	1	4	0	10	1	7	0	**37**	**3,7**
a Nemzeti Hadsereg megteremtése	2	1	3	0	0	1	4	1	1	0	**13**	**1,3**
az ország újjáépítése („országépítő”)	1	7	2	1	4	2	5	2	5	0	**29**	**2,9**
revíziós sikerek („országgyarapító”)	3	8	2	0	7	1	6	2	5	0	**34**	**3,4**
7. történelmi párhuzamok												
Hunyadi János	0	0	2	0	0	0	1	0	0	0	**3**	**0,3**
8. a leggyakrabban alkalmazott jelzős szókapcsolatok												
bölcs (kormányzás, egyéniség)	0	3	3	0	2	1	4	0	2	0	**15**	**1,5**
erős (kormányos, kéz)	1	5	2	2	0	0	5	1	2	0	**18**	**1,8**
összesen	**26**	**89**	**42**	**14**	**81**	**19**	**89**	**30**	**62**	**2**		

3. táblázat: Horthy Miklós névnapján megjelent cikkek által közvetített vezérkép elemeinek előfordulása

	Magyarság	Új Magyarság	Nemzeti Újság	Új Nemzedék	Magyarország	8 Órai Újság	Pesti Hírlap	Esti Kurír	Újság	Népszava	összesen	**átlag**
1. a vezérkép alaprétege												
a Novara hőse	9	7	8	3	12	5	10	3	5	3	65	**6,5**
2. Horthy Miklós jelöli ki a magyarság számára egyedül járható utat												
Horthy a nemzet vezére	8	8	10	0	24	5	10	6	11	6	88	**8,8**
a nemzet hajójának erőskezű kormányosa	5	3	10	3	13	9	5	5	5	4	62	**6,2**
3. Horthy és a magyar nemzet kapcsolata												
a nemzet egésze hódol a kormányzónak	23	33	32	12	33	15	33	20	28	13	242	**24,2**
a kormányzó testesíti meg a magyar nemzet erényeit	3	13	21	4	19	5	11	10	14	7	107	**10,7**
Horthy apánk	3	11	10	2	16	5	10	7	8	8	80	**8,0**
a kormányzó személye a politikán felül áll	7	3	8	5	18	3	12	8	4	10	78	**7,8**
az egész nemzet akaratából lett kormányzó	2	3	9	2	5	4	5	8	6	4	48	**4,8**
a legelső magyar ember	1	2	1	1	1	2	1	1	1	0	11	**1,1**
4. A kultusz időfogalma												
a szimbolikus kezdet motívuma	14	19	25	4	21	9	20	8	13	4	137	**13,7**
Horthy a magyar jövő letéteményese	9	3	3	0	11	3	6	12	14	3	64	**6,4**
5. isteni legitimáció												
a magyarok Istenének küldötte	6	14	12	7	18	10	10	12	14	4	107	**10,7**
6. Horthy történelmi tettei												
a nemzet megmentése („nemzetmentő")	10	14	20	7	23	9	18	16	14	3	134	**13,4**
a Nemzeti Hadsereg megteremtése	1	4	6	1	15	4	6	3	2	4	46	**4,6**
az ország újjáépítése („országépítő")	14	21	25	6	34	11	20	15	16	11	173	**17,3**
1921-ben újból megmentette az országot	1	1	0	0	1	1	1	1	1	0	7	**0,7**
az ország nemzetközi tekintélyének helyreállítása	5	10	12	1	22	6	10	7	6	7	87	**8,7**
revíziós sikerek („országgyarapító")	6	21	24	4	19	5	19	13	14	9	134	**13,4**
7. történelmi párhuzamok												
Szent István	0	1	1	0	2	1	1	0	0	1	7	**0,7**
IV. Béla	1	1	2	0	4	2	1	1	2	1	15	**1,5**
Hunyadi János	1	2	2	0	1	1	1	1	2	1	12	**1,2**
Hunyadi Mátyás	0	0	2	0	1	1	1	0	1	0	6	**0,6**
Kossuth Lajos	1	1	1	0	1	1	1	1	3	1	11	**1,1**
8. a leggyakrabban alkalmazott jelzős szókapcsolatok												
bölcs (kormányzás, egyéniség)	3	3	11	4	18	7	16	9	3	2	76	**7,6**
erős (kormányos, kéz)	5	5	6	2	5	3	9	4	2	1	42	**4,2**
9. a kormányzói tisztségéből következő réteg												
Legfelsőbb Hadúr	4	5	4	2	7	4	7	5	7	3	48	**4,8**
összesen	**142**	**208**	**265**	**70**	**344**	**131**	**244**	**176**	**196**	**111**		

4. táblázat: A kormányzóválasztás évfordulóján megjelent cikkek által közvetített vezérkép elemeinek előfordulása

	Magyarság	Új Magyarság	Nemzeti Újság	Új Nemzedék	Magyarország	8 Órai Újság	Pesti Hírlap	Esti Kurír	Újság	Népszava
összesen	**28**	**50**	**48**	**24**	**69**	**57**	**62**	**48**	**49**	**2**
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
1. a vezérkép alaprétege										
a Novara hőse	10,7	2,0	4,2	4,2	0,0	1,8	4,9	0,0	6,1	0,0
2. Horthy Miklós jelöli ki a magyarság számára egyedül járható utat										
Horthy a nemzet vezére	14,3	6,3	6,3	0,0	4,3	3,5	12,9	12,5	14,3	0,0
a nemzet hajójának erőskezű kormányosa	3,6	0,0	4,2	16,7	2,9	0,0	4,9	2,1	6,1	0,0
3. Horthy és a magyar nemzet kapcsolata										
a nemzet egésze hódol a kormányzónak	3,6	6,0	8,3	12,5	8,7	10,5	1,6	14,6	6,1	0,0
a kormányzó személye politikán felül áll	0,0	4,0	2,1	12,5	16,0	8,7	3,2	4,2	4,1	0,0
a kormányzó testesíti meg a nemzet erényeit	0,0	2,0	4,2	0,0	0,0	0,0	4,9	2,1	0,0	0,0
Horthy apánk	3,6	0,0	2,1	0,0	0,0	0,0	1,6	0,0	0,0	0,0
4. a kultusz időfogalma										
a szimbolikus kezdet motívuma	10,7	16,0	18,8	4,2	8,7	10,5	13,0	6,3	6,1	0,0
Horthy a magyar jövő letéteményese	3,6	8,0	6,3	0,0	11,6	14,0	3,2	2,1	2,0	0,0
5. isteni legitimáció										
a magyarok Istenének küldötte	3,6	10,0	6,3	12,5	7,2	8,7	6,4	4,2	4,1	0,0
6. Horthy történelmi tettei										
a nemzet megmentése („nemzetmentő”)	21,4	14,0	14,6	8,3	7,2	8,7	7,9	10,4	12,2	0,0
a Nemzeti Hadsereg megteremtése	7,1	4,0	2,1	4,2	5,8	7,0	4,9	4,2	4,1	0,0
az ország újjáépítése („országépítő”)	10,7	12,0	4,2	4,2	11,6	14,0	3,2	14,6	10,2	50,0
revíziós sikerek („országgyarapító”)	7,1	4,0	6,3	0,0	4,3	5,2	3,2	6,3	8,2	50,0
7. történelmi párhuzamok										
Árpád vezér	0,0	2,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
IV. Béla	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,8	0,0	0,0	0,0	0,0
Hunyadi Mátyás	0,0	2,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
8. a leggyakrabban alkalmazott jelzős szókapcsolatok										
bölcs (kormányzás, egyéniség)	0,0	6,0	8,3	8,3	5,8	3,5	6,4	4,2	12,2	0,0
erős (kormányos, kéz)	0,0	0,0	0,0	8,3	2,9	0,0	17,7	6,3	2,0	0,0
szilárd (kormányzás)	0,0	2,0	2,1	4,2	2,9	1,8	0,0	6,3	2,0	0,0

5. táblázat: A budapesti bevonulás évfordulóján megjelent cikkek által közvetített vezérkép elemeinek előfordulása

	Magyarság	Új Magyarság	Nemzeti Újság	Új Nemzedék	Magyarország	8 Órai Újság	Pesti Hírlap	Esti Kurír	Újság	Népszava
összesen	**26**	**89**	**42**	**14**	**81**	**19**	**89**	**30**	**62**	**2**
	%	**%**	**%**	**%**	**%**	**%**	**%**	**%**	**%**	**%**
1. a vezérkép alaprétege										
a Novara hőse	0,0	5,6	2,4	7,1	4,9	10,5	5,6	3,3	9,7	50,0
2. Horthy Miklós jelöli ki a magyarság számára egyedül járható utat										
Horthy a nemzet vezére	15,4	9,0	2,4	7,1	13,6	5,3	5,6	3,3	8,1	0,0
a nemzet hajójának erőskezű kormányosa	3,8	5,6	4,8	0,0	12,3	0,0	10,1	13,3	4,8	0,0
3. Horthy és a magyar nemzet kapcsolata										
a nemzet egészének családi ünnepe	26,9	19,1	19,0	35,7	11,1	31,6	12,4	36,7	17,7	50,0
a kormányzó személye politikán felül áll	3,8	1,1	2,4	0,0	8,6	0,0	1,1	0,0	1,6	0,0
a kormányzó testesíti meg a nemzet erényeit	0,0	4,5	7,1	0,0	0,0	5,3	4,5	6,7	4,8	0,0
Horthy apánk	3,8	2,3	7,1	0,0	0,0	15,8	2,2	0,0	1,6	0,0
4. a kultusz időfogalma										
a szimbolikus kezdet motívuma	11,5	9,0	9,5	7,1	13,6	5,3	9,0	10,0	4,8	0,0
Horthy a magyar jövő letéteményese	0,0	1,1	0,0	7,1	6,2	0,0	3,4	0,0	4,8	0,0
5. isteni legitimáció										
a magyarok Istenének küldötte	3,8	6,7	0,0	7,1	8,6	0,0	5,6	3,3	6,5	0,0
6. Horthy történelmi tettei										
a nemzet megmentése („nemzetmentő”)	3,8	9,0	11,9	7,1	4,9	0,0	11,2	3,3	11,3	0,0
a Nemzeti Hadsereg megteremtése	7,7	1,1	7,1	0,0	0,0	5,3	4,5	3,3	1,6	0,0
az ország újjáépítése („országépítő”)	3,8	7,9	4,8	7,1	4,9	10,5	5,6	6,7	8,1	0,0
revíziós sikerek („országgyarapító”)	11,5	9,0	4,8	0,0	8,6	5,3	6,7	6,7	8,1	0,0
7. történelmi párhuzamok										
Hunyadi János	0,0	0,0	4,8	0,0	0,0	0,0	1,1	0,0	0,0	0,0
8. a leggyakrabban alkalmazott jelzős szókapcsolatok										
bölcs (kormányzás, egyéniség)	0,0	3,4	7,1	0,0	2,5	5,3	4,5	0,0	3,2	0,0
erős (kormányos, kéz)	3,8	5,6	4,8	14,3	0,0	0,0	5,6	3,3	3,2	0,0

6. táblázat: Horthy Miklós névnapján megjelent cikkek által közvetített vezérkép elemeinek előfordulása

	Magyarság	Új Magyarság	Nemzeti Újság	Új Nemzedék	Magyarország	8 Órai Újság	Pesti Hírlap	Esti Kurír	Újság	Népszava
összesen	**142**	**208**	**265**	**70**	**344**	**131**	**244**	**176**	**196**	**111**
	%	**%**	**%**	**%**	**%**	**%**	**%**	**%**	**%**	**%**
1. a vezérkép alaprétege										
a Novara hőse	6,3	3,4	3,0	4,3	3,5	3,8	4,1	1,7	2,6	2,7
2. Horthy Miklós jelöli ki a magyarság számára egyedül járható utat										
Horthy a nemzet vezére	5,6	3,8	3,8	0,0	7,0	3,8	4,1	3,4	5,6	5,4
a nemzet hajójának erőskezű kormányosa	3,5	1,4	3,8	4,3	3,8	6,9	2,1	2,8	2,6	3,6
3. Horthy és a magyar nemzet kapcsolata										
a nemzet egésze hódol a kormányzónak	16,2	15,9	12,1	17,1	9,6	11,5	13,5	11,4	14,3	11,7
a kormányzó testesíti meg a nemzet erényeit	2,1	6,3	7,9	5,7	5,5	3,8	4,5	5,7	7,1	6,3
Horthy apánk	2,1	5,3	3,8	2,9	4,7	3,8	4,1	4,0	4,1	7,2
a kormányzó személye a politikán felül áll	4,9	1,4	3,0	7,1	5,2	2,3	4,9	4,5	2,0	9,0
az egész nemzet akaratából lett kormányzó	1,4	1,4	3,4	2,9	1,5	3,1	2,1	4,5	3,1	3,6
az első magyar ember	0,7	1,0	0,4	1,4	0,3	1,5	0,4	0,6	0,5	0,0
4. a kultusz időfogalma										
a szimbolikus kezdet motívuma	9,9	9,1	9,4	5,7	6,1	6,9	8,2	4,5	6,6	3,6
Horthy a magyar jövő letéteményese	6,3	1,4	1,1	0,0	3,2	2,3	2,5	6,8	7,1	2,7
5. isteni legitimáció										
a magyarok Istenének küldötte	4,2	6,7	4,5	10,0	5,2	7,6	4,1	6,8	7,1	3,6
6. Horthy történelmi tettei										
a nemzet megmentése („nemzetmentő")	7,0	6,7	7,5	10,0	6,7	6,7	7,4	9,1	7,1	2,7
a Nemzeti Hadsereg megteremtése	0,7	1,9	2,3	1,4	4,4	3,1	2,5	1,7	1,0	3,6
az ország újjáépítése („országépítő")	9,9	10,1	9,4	8,6	9,9	8,4	8,2	8,5	8,1	10,0
1921-ben újból megmentette az országot	0,7	0,5	0,0	0,0	0,3	0,8	0,4	0,6	0,5	0,0
az ország nemzetközi tekintélyének helyreállítása	3,5	4,8	4,5	1,4	6,4	4,6	4,1	3,4	3,1	6,3
revíziós sikerek („országgyarapító")	4,2	10,1	9,1	5,7	5,5	3,8	7,8	6,8	7,1	8,1
7. történelmi párhuzamok										
Szent István	0,0	0,5	0,4	0,0	0,6	0,8	0,4	0,0	0,0	0,9
IV. Béla	0,7	0,5	0,8	0,0	1,2	1,5	0,4	0,6	1,0	0,9
Hunyadi János	0,7	1,0	0,8	0,0	0,3	0,8	0,4	0,6	1,0	0,9
Hunyadi Mátyás	0,0	0,0	0,8	0,0	0,3	0,8	0,4	0,0	0,5	0,0
Kossuth Lajos	0,7	0,5	0,4	0,0	0,3	0,8	0,4	0,6	1,5	0,9
8. a leggyakrabban alkalmazott jelzős szókapcsolatok										
bölcs (kormányzás, egyéniség)	2,1	1,4	4,2	5,7	5,2	5,3	6,6	5,1	1,5	1,8
erős (kormányos, kéz)	3,5	2,4	2,3	2,9	1,5	2,3	3,7	2,2	0,5	0,9
9. a kormányzói tisztségéből következő réteg										
Legfelsőbb Hadúr	2,8	2,4	1,5	2,9	2,0	3,1	2,8	2,8	3,6	2,7

7. táblázat: A kormányzóválasztás évfordulóján megjelent cikkek által közvetített vezérkép elemeinek előfordulása

	N
1. a vezérkép alaprétege	
a Novara hőse	17
2. Horthy Miklós jelöli ki a magyarság számára egyedül járható utat	
Horthy a nemzet vezére	5
a nemzet hajójának erőskezű kormányosa	2
3. Horthy és a magyar nemzet kapcsolata	
1920-ban a nemzet egészének akaratából lett kormányzó	2
a kormányzó személye a politikán felül áll („fix" pont, „központi erő")	23
a kormányzó testesíti meg	6
Horthy apánk	3
az első magyar ember	1
4. a kultusz időfogalma	
a szimbolikus kezdet motívuma	15
Horthy a magyar jövő letéteményese	7
5. isteni legitimáció	
a magyarok Istenének küldötte	5
6. Horthy történelmi tettei	
a nemzet megmentése („nemzetmentő")	0
a Nemzeti Hadsereg megteremtése	9
az ország újjáépítése („országépítő")	3
revíziós sikerek („országgyarapító")	0
7. történelmi párhuzamok	
Csaba vezér	1
IV. Béla	1
Hunyadi János	2
Hunyadi Mátyás	2
Kossuth Lajos	2
8. a leggyakrabban alkalmazott jelzős szókapcsolatok	
magyar (katona, ember, államfő, személyiség)	22
erős (kéz)	2

8. táblázat: A Horthy Miklós című kötetben megjelenő vezérkép elemeinek előfordulása